

O O R D E E L K U N D I G E
I N L E I D I N G
T O T D E
H I S T O R I E
V A N
G E L D E R L A N D.

VAN DE LANDEN TUSCHEN WAAL
EN MAAS GELEGEN.

§. 79. **I**n het vorig Deel hebben wij ons gevoelen reeds geuit, aangaande een klein gedeelte van het vaste Land van GALLIEN, dat door de Batavieren bezeten wierd (a). Wij hebben vermeend, dat het zelve niet anders kan

(a) *Derde Deel p. 25.*

geweest zijn, dan de Landen tusschen *Waal* en *Maas* gelegen; hoe wel anderen dit aan de Meijerije van den *Bosch* toeëigenen. Het geen aangaande de Stad der Batavieren gezegd is, schijnt ons een toereikend bewijs te zijn, dat ons oordeel op geene losse gronden berust; echter men kan met geene de minste zekerheid bepalen, hoe verre zich dat land bovenwaards uitstreckte, en waar de grenzen der Menapiers lagen, hoe wel het niet onwaarschijnlijk is, dat *Gennep* aan den mond der *Niers*, daar voor kan aangenomen worden; mogelijk was zelfs *Cleve* eene bezitting der Batavieren.

Hier toe geeft de gelegenheid van het *Ryks-wald* eenig vermoeden; men weet immers, dat het zich van de *Niers* af tot *Nymegen* toe uitstreckte, en hoe zeer het in laater dagen uitgeroeld en aangebouwd is, kan men evenwel gerust besluiten, dat, ten tijde der Batavieren, het eene volstreckte wildernis, gelijk alle andere groote bosschen, was. Dus is het natuurlijker te gelooven, dat de Batavieren het zelve bezaten tot aan de Rivier de *Niers* toe, mogelijk niet hooger dan *Goch*; dat de grenzen van daar zich uitstrekten tot *Calkar*, en zo tot den *Rhyn*. Dus was het geheele oude Graaffschap *Cleve* daar onder begreepen; en dan volgden de

de Menapiers. De Graaven van *Gelre* hadden nog in 1202 den wildbaan te *Bedbur*; en men kan uit het latere tot het vroegere een gevolgtrekken. Het is natuurlijker, zegt men te gisfen, dan te veronderstellen, dat de wooningen der Menapiers tot bij *Nymegen* lagen, of dat het *Rykswald* tot grenscheiding diende. Geene andere bewijzen zijn voor handen, dan de Geögraphische gesteldheid van 't Land, en de geschiedenisfen der middel-eeuw. Wij willen dus aan dit gevoelen geen meer gewigt, dan de bloote waarschijnlijkheid hechten.

De Franken den *Rhyn* overgetrokken zijnde, behielden vasten voet in deeze Landen, die buiten twijfel een gedeelte van het *Frankisch Ryk*, en wel van het Hertogdom der *Ripuariers* geworden zijn. Dit Hertogdom is met de verheffing van *Pepyn* tot de Kroon in 751 vernietigd, en onmiddelijk onder de Koningen gekomen: In de negende Eeuw staan deeze Landen bekend, als begreepen in de groote *Maasgouw*, die zich aan beide oevers der *Maas* uitstrekt, en verscheidenlijk *Mosao*, *Masau*, *Maso*, *Mosariorum*, *Masango*, *Masagouwi*, *Moselant*, *Mosanus* genoemd wordt. Zij was verdeeld in Opper- en Neder- *Maasgouw*. Bij de Rijksverdeeling van 850 kwam *Masau Superior* &

Masau Superior quod de ista parte est, dat is aan den rechter *Maas-oever* gelegen, aan LODWYK, Koning van *Duitschland*, en *Masau Superior & Masau Supterior quod de ista parte est*, dat is aan den linker *Maas-oever* gelegen, aan CAREL Koning van *Frankryk* (b). Dit Graaffchap is naderhand onder het Rijk van *Lotharingen* gebracht, en ging, in gevolge het verdrag van *Bon*, met het zelve over aan Koning HENDRIK de Vogelaar; zedert dien tijd is het bij het Duitfche Rijk, en onder de beheerfching der Hertogen van *Lotharingen* gebleven.

In het geestelijke, ftonden deeze Landen onder den Bifchop van *Keulen*, en hebben dus veel vroeger dan *Friesland*, het heilzaam licht van 't Euangelium genooten: hier van was het gevolg, dat de Kerken merkelyk ouder moeten geweest zijn, hoewel geene berichten daar van gevonden worden; mogelijk behooren die ftichtingen, tot korte tijden na de bekeering van CHLODWIG. Alleen weet men, dat de Kerk van *Nymegen* aan het Capittel der Apostelen, in het begin der elfde eeuw te *Keulen* geflicht, ge-

(b) *Charterb. p. 38. Chron. GOTWIC. Lib. IV. p. 692.*

geschonken zij, en dat dit Capittel aanzienlijke Tiendens in dien omtrek bezit. FREDERIK, Aartsbisshop van *Keulen*, ruilde in 1117 zekere opkomsten, *denarii cathedralici* genaamd (1), van de Kerken in *Maas* en *Waal* gelegen, uitgenomen van *Trumele* (Dreumel), en *Nifherka* (Niftrick), die het Capittel van *Zanten* dienden, met het Clooster van *Ziflick*, tegen den berg *Meregelpe* (c). Over het algemeen schijnen de meeste tiendens in het Rijk van *Nymegen* en in *Maas* en *Waal* aan de Kerk van *Keulen* toebehoord te hebben, en zij zijn, gelijk alom plaats had, aan Geestelijke en Wereldlijke perfoonen vervreemd. De rechten van den Aartsbisshop kunnen vernomen worden, uit een brief van 't Jaar 1322, door CONRADT ondertekend, en door GERHARD van *Limburg* Canonik van *Keulen* gegeven, inhoudende den ontvangst van penningen, door de Pastooren en Vicarissen te betaalen (d).

Bij

(1) Cathedralicum est pensio quæ Episcopo ab Ecclesiis solvitur in signum subjectionis, seu pro honore cathedræ, quæ ad duorum solidorum quantitatem restricta est in Concilio Ravennensi anno 997.

(c) *Codex dipl. agter dit Deel.*

(d) *Ibidem.*

Bij het verval van 't Rijk zijn deeze streeken in verscheidene deelen, als elders, gesplitst. Echter bleef *Nymegen* met haar gebied, zedert het Rijk van *Nymegen* genoemd, benefens het *Rykswald*, aan de Keizers, en zijn door dezelve meermaalen in Pandschap uitgedaan, waar van men eenige afgebroken berigten vindt, tot dat eindelijk de Borch van *Nymegen*, met Edelen, Leenmannen, Dienstmannen, Stedelingen, Knechten en Vrijgelatenen, voorts met alle de goederen die daar aan behoorden, door den Roomsch Koning WILLEM van *Holland*, om 16000 mark zilver aan OTTO II. Graaf van *Gelre*, in 1248 verpand is. Wij zullen tegenwoordig de onderscheidene gedeeltes van deeze Landen als *Nymegen*, het *Ryk*, het *Rykswald*, de *Duffelt*, het Ampt van *Maas* en *Waal*, en eenige daaromtrent gelegene Heerlijkheden in het bijzonder behandelen.